

สภาพทั่วไปของเขตสายไหม

เนื่องจากพื้นที่ชานเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะพื้นที่เขตสายไหมมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยอย่างรวดเร็ว และเป็นการขยายตัวในพื้นที่เกษตรกรรม จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่ศึกษาถึงสภาพการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ การคมนาคมขนส่ง ลักษณะประชากร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตสายไหม ดังนี้

4.1 สภาพการตั้งถิ่นฐานในเขตสายไหม

เขตสายไหมเป็นชุมชนพักอาศัยชานเมืองดั้งเดิมทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ซึ่งแต่เดิมเป็นชุมชนชนบทและมีการตั้งถิ่นฐานแบบกระจัดกระจายเป็นแนวยาวของแม่น้ำลำคลอง เนื่องจากในขณะนั้นการคมนาคมต้องอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางสัญจรหลักและเพื่อใช้ประโยชน์ในการอุปโภค บริโภค และคลองที่สำคัญในเขตสายไหม ได้แก่ คลองพระยาสุเรนทร์ คลองหกวา คลองสอง และคลองหมอนสีลิลิบ นอกจากนี้ยังมีคลองสายเล็กๆ อีกมากมายที่เชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายทั่วทั้งพื้นที่ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานเช่นนี้เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในอดีตทางด้านสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมทั้งได้มีการขุดคลองสำคัญ เช่น คลองประปาและคลองเปรมประชากร ส่วนคลองที่สำคัญในพื้นที่เขตสายไหมคือ คลองสองหรือคลองใหม่ ที่เชื่อมต่อกับคลองบางเขน คลองบางบัว และคลองยาว และคลองหกวา เป็นคลองในแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งปัจจุบันเป็นแนวกันน้ำชั่วคราวทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นแล้วยังมีการขุดคลองเพื่อประโยชน์ทางด้านชลประทานอย่างเป็นระบบประกอบกับคูคลองธรรมชาติที่มีอยู่มาก เช่น คลองออกเกาะ คลองออกเงินเป็นต้น ซึ่งผลจากการขุดคลองและปรับพื้นที่ทำให้มีราษฎรเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำนาและอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น และจับกลุ่มตั้งถิ่นฐานหนาแน่นตามแนวคลอง (แผนพัฒนาเขตกรุงเทพมหานคร เขตบางเขน) ซึ่งแต่เดิมเขตสายไหมเป็นชื่อของหมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในตำบลลุมพิต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2483 ได้แยกพื้นที่มาขึ้นตรงกับอำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร และได้ยก

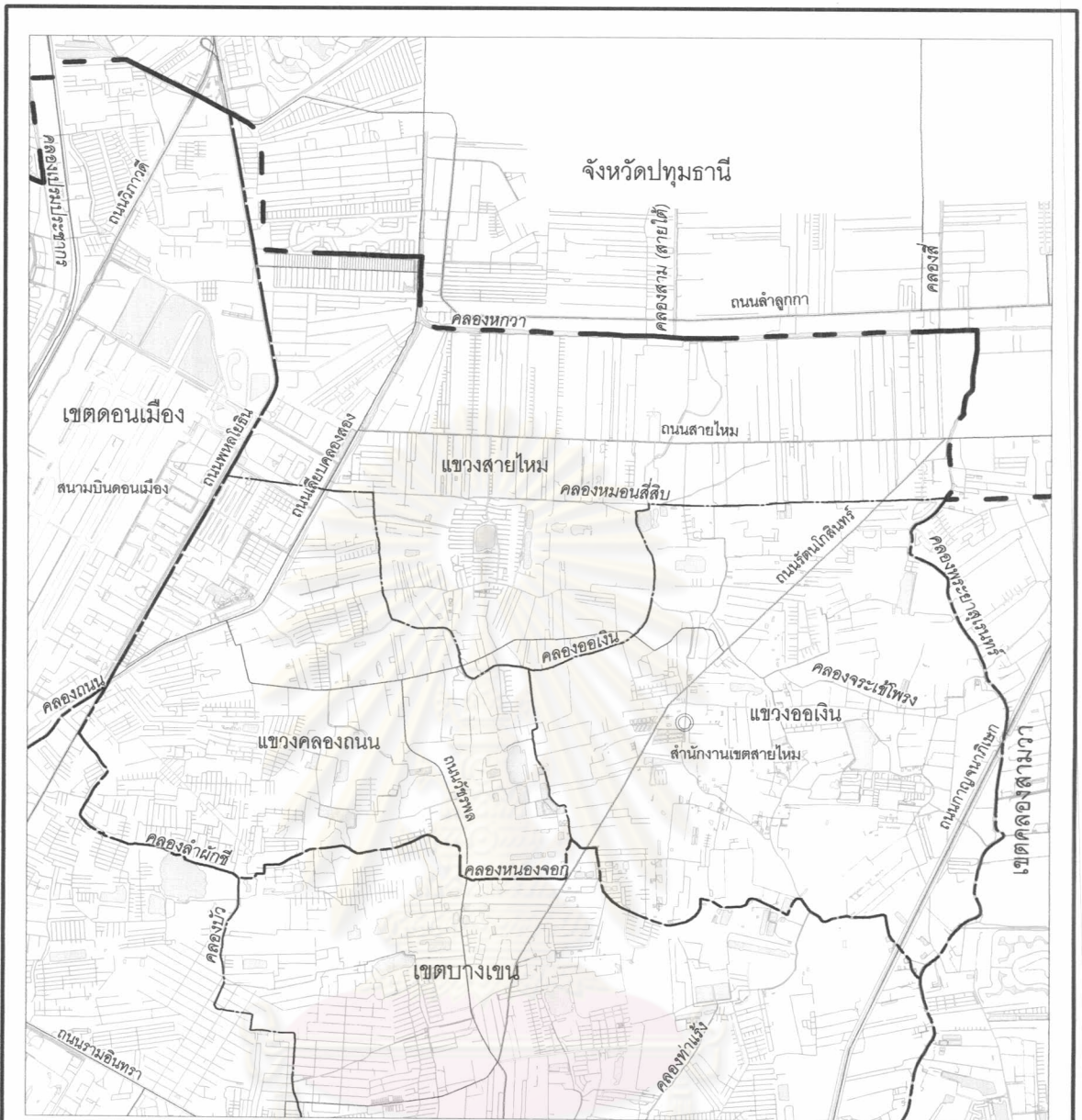
ฐานะเป็นตำบลสายไหม และแขวงสายไหม ตามลำดับ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2540 เขตสายไหมได้รับการจัดตั้งขึ้นตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยโดยแยกมาจากเขตบางเขน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก เนื่องจากมีการตัดถนนและซอยต่างๆ เช่น ถนนสายไหม ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล 5) ถนนวัชรพล เพื่อบริการให้กับประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น โดยเป็นการขยายตัวในลักษณะของชุมชนเมืองและหมู่บ้านจัดสรร ที่รุกไล่เข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น โดยมีการพัฒนาและขยายตัวในรูปแบบแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม (Ribbon Development) จึงทำให้ลักษณะรูปร่างของชุมชน (Urban Form) ทอดตัวตามโครงข่ายของถนน ก่อให้เกิดเป็นสังคมเมืองขึ้นมาทดแทนสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมในอดีต ซึ่งการขยายตัวของที่อยู่อาศัยนั้นทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เศรษฐกิจ และสังคม ภายในพื้นที่เขตสายไหม รูปแบบของอาคารบ้านเรือนของชุมชนเมืองและหมู่บ้านจัดสรรนั้นจะพักอาศัยอยู่ในลักษณะของแบบบ้านสมัยใหม่ ได้แก่ บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว ทำให้สภาพท้องถิ่นในเขตสายไหมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท นอกจากการตั้งถิ่นฐานที่กระจายตัวไปตามแนวถนนแล้ว ยังคงมีชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนชนบทที่ยังคงตั้งถิ่นฐานกระจายไปตามริมคลองซอยต่างๆ และกระจายไปตามพื้นที่เกษตรกรรม

เขตสายไหมมีพื้นที่ 44.615 ตารางกิโลเมตร และได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 แขวง คือ แขวงสายไหม แขวงคลองถนน และแขวงออเงิน โดยมีขอบเขตพื้นที่ดังนี้

ขอบเขตพื้นที่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และเขตคลองสามวา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตบางเขน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตดอนเมือง

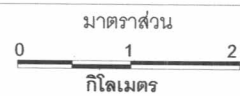
ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.1 แสดงเขตการปกครอง ปี 2544

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- ถนน ซอย
- ~ ลำคลอง
- สำนักงานเขต

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.1 สภาพทุ่งนาในพื้นที่เขตสายไหม (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

ภาพที่ 4.2 ภาพหมู่บ้านจัดสรรที่เกิดขึ้นใกล้กับทุ่งนา (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

4.2 การคมนาคมขนส่ง

ปัจจุบันการคมนาคมที่สำคัญของพื้นที่ ได้แก่ การคมนาคมทางบก คือ ถนน แต่ในอดีตเส้นทางน้ำมีความสำคัญมากกว่าและเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานและการเจริญเติบโตของชุมชน โดยในพื้นที่เขตสายไหมมีคลองอยู่เป็นจำนวนมากทั้งคลองขนาดเล็กและขนาดใหญ่ คลองที่สำคัญต่อการสัญจรทางน้ำในพื้นที่เขตสายไหม ได้แก่ คลองหกวาทงด้านทิศเหนือ และ คลองพระยาสุเรนทร์ทางทิศตะวันออก ซึ่งคลองทั้งสองเป็นคลองขนาดใหญ่ที่มีมาแต่ในอดีตและมีเส้นทางเชื่อมต่อกับคลองสำคัญอื่นๆ ภายนอกพื้นที่ ในปัจจุบันบทบาทของเส้นทางคมนาคมทางน้ำลดลงไปมาก หลังจากที่มีการตัดถนนเพื่อเชื่อมโยงกับโครงข่ายการคมนาคมสายหลักมากขึ้น จึงทำให้บทบาทของการคมนาคมทางบกเข้ามาแทนที่การคมนาคมทางน้ำอย่างรวดเร็วตามสภาพการพัฒนาโครงข่ายคมนาคม

ภาพที่ 4.3 คลองที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมและสัญจรภายในพื้นที่ (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

ในอดีตชุมชนเกษตรกรรมที่มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ และในการเดินทางจะใช้ถนนเพียงไม่กี่สาย ได้แก่ ถนนวัชรพล ถนนสายไหม และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ซึ่งการเดินทางในบางครั้งจะเป็นการเดินทางเพื่อออกไปยังถนนสายหลักที่ตั้งอยู่ล้อมรอบพื้นที่ ได้แก่ ถนนพหลโยธินและถนนรามอินทรา ซึ่งถนนทั้งสองสายนี้จะเป็นเส้นทางที่สำคัญในการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ชั้นกลางและชั้นในของกรุงเทพมหานคร

ในระยะเวลา 10-20 ปีที่ผ่านมา ชุมชนพักอาศัยบริเวณเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวสูงขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาคอนกรีตคอนกรีตเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ๆ ในบริเวณชานเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางถนนสายย่อยต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพในการสัญจรมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะถนนวัชรพล ถนนสายไหม และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่จากเดิมที่เป็นเพียงถนนสัญจรภายในท้องถิ่นที่มีปริมาณจราจรในระดับต่ำ เปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นเส้นทางสำคัญ ทำให้สามารถรองรับปริมาณการจราจรได้เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ถนนภายในพื้นที่เขตสายไหมยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เพิ่มยิ่งขึ้น โดยทางทิศเหนือของเขตสายไหม ถนนสายไหมเชื่อมต่อกับชุมชนในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นชุมชนพักอาศัยชานเมืองที่มีขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง และในทิศตะวันตก ถนนสายไหมยังสามารถเชื่อมต่อกับถนนเลียบคลองสองต่อไปยังถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นชุมชนพักอาศัยและย่านพาณิชยกรรมในบริเวณตลาดสะพานใหม่ และทางทิศตะวันออกถนนสายไหมจะเชื่อมต่อกับถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ที่ได้ทอดตัวในแนวตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนถนนวัชรพลจะทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมกับถนนรามอินทราและทางด่วนรามอินทรา-อาจณรงค์ และในบริเวณตอนกลางของพื้นที่ยังมีถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะเป็นแกนกลางของพื้นที่ทอดตัวในแนวตะวันตก-ตะวันออก เชื่อมระหว่างถนนวัชรพลและถนนรัตนโกสินทร์สมโภช นอกจากนี้แล้วโครงข่ายถนนภายในพื้นที่ยังประกอบไปด้วยซอยย่อยขนาดต่างๆ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มเอกชนต่างๆ เช่น โครงการหมู่บ้านจัดสรร โดยจะจัดการสร้างถนนซอยขึ้นเองเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทางเข้าออกระหว่างพื้นที่ เช่น ซอยจตุโชติ จากการพัฒนาและปรับปรุงถนนวัชรพล ถนนสายไหม และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในด้านต่างๆ ตามมา เนื่องจากถนนเป็นตัวนำที่ก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่และยังเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเพิ่มสูงขึ้น

สรุปได้ว่าถนนที่มีความสำคัญต่อพื้นที่เขตสายไหมมีอยู่ 3 สาย ได้แก่ ถนนวัชรพล ถนนสายไหม และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล 5) ซึ่งมีบทบาทเป็นถนนสายหลัก ทำ

หน้าที่หลักคือใช้สัญจรภายในพื้นที่และเชื่อมไปยังพื้นที่อื่นๆ นอกจากนี้ถนนทั้ง 3 สายมีความสำคัญต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชานเมืองเป็นชุมชนพักอาศัยใหม่ อย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้แล้ว ระหว่างถนนแต่ละสายยังมีถนนซอยที่สำคัญอีก 3 สายได้แก่ ถนนเพิ่มสิน ซอยวัดเกาะ และซอยพรพระร่วมประสิทธิ์

ภาพที่ 4.4 บริเวณถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล5) (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

4.3 ลักษณะประชากร

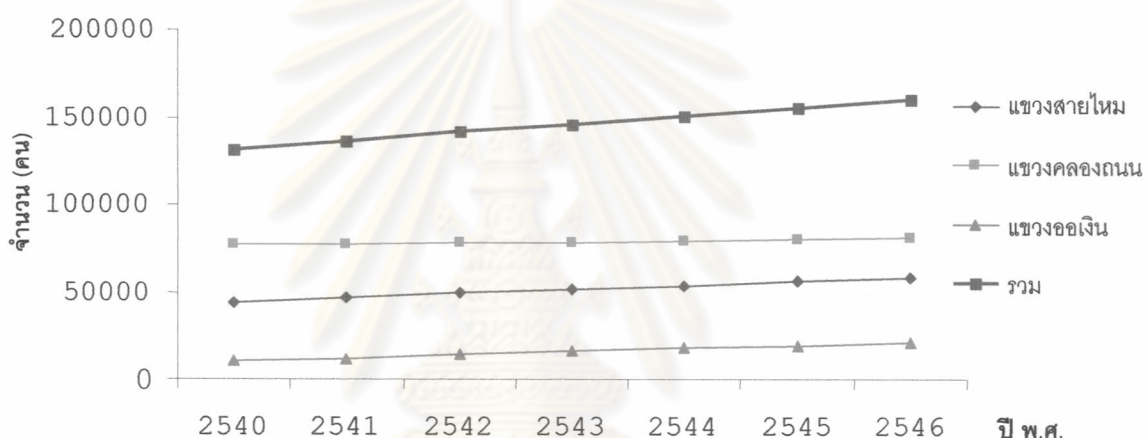
จำนวนประชากรในเขตสายนั้นมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเขตสายใหม่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมดีจึงทำให้มีการอพยพเข้ามาสู่พื้นที่เขตสายใหม่มากขึ้น โดยแนวคลองถนนเป็นแนวที่มีประชากรมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ขยายต่อเนื่องมาจากเขตบางเขนและมีโครงข่ายคมนาคมที่สะดวกที่สามารถเชื่อมต่อเข้าไปยังตัวเมืองได้ เช่น ทางด่วนรามอินทรา-อาจณรงค์ วงแหวนรอบนอก

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนประชากรรายแขวงของเขตสายไหม ในปี พ.ศ. 2540-2546

แขวง	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
แขวงสายไหม	44,164	47,042	49,354	51,518	53,668	55,802	57,948
แขวงคลองถนน	76,969	77,424	78,025	78,296	79,404	79,951	81,106
แขวงออเงิน	10,046	11,637	14,334	16,078	17,834	19,499	21,116
รวม	131,179	136,103	141,713	145,892	150,906	155,252	160,170

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิ 4.1 จำนวนประชากรรายแขวงในเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2540-2546

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

การเปลี่ยนแปลงประชากรรายเขต ในช่วงปี 2540-2546 เขตสายไหมมีการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยเฉลี่ยจากเดิมร้อยละ 3.38 ส่วนในระดับแขวง การเปลี่ยนแปลงประชากรโดยพิจารณาสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของประชากรจากเดิมจะพบว่า แขวงออเงินมีการเปลี่ยนแปลงประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.29 ส่วนแขวงคลองถนนมีการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยเฉลี่ยน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.88 เนื่องจากในแขวงคลองถนนมีพื้นที่ที่จะพัฒนาเมืองค่อนข้างเต็มพื้นที่ ทำให้การเปลี่ยนแปลงประชากรน้อยกว่าแขวงอื่นๆ ของเขตสายไหม

ตารางที่ 4.2 การเปลี่ยนแปลงประชากรรายแขวงของเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2540-2546

แขวง	การเปลี่ยนแปลงประชากร	
	คน	ร้อยละ
แขวงสายไหม	2,297	4.64
แขวงคลองถนน	690	0.88
แขวงออเงิน	1,845	13.29
รวม	4,832	3.38

ที่มา : จากการวิเคราะห์

การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตสายไหมทุกๆ ปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยเฉพาะทางด้านที่อยู่อาศัยและทางด้านสาธารณูปการที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนเกษตรกรรมที่อาศัยอยู่พื้นที่เขตสายไหม

4.4 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตสายไหม

ในการศึกษาวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของพื้นที่เขตสายไหม โดยอาศัยการแปลรูปถ่ายทางอากาศใน 3 ช่วงเวลา ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2524

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่เขตสายไหม มีพื้นที่พัฒนาเมืองเพียง 4.82 ตารางกิโลเมตร โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่โล่งว่างและพื้นที่เกษตรกรรม ที่มีพื้นที่ 37.46 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 83.96 ของพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ในบริเวณตอนกลางและทางด้านตะวันออกของพื้นที่ และมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ทอดตัวยาวตามแนวคลองต่างๆ เช่น คลองหกวาที่อยู่ทางด้านทิศเหนือของเขต คลองสอง คลองพระยาสุเรนทร์ ฯลฯ สำหรับการใช้นิคมที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยนั้นได้กระจายอยู่ทั่วไป โดยเกาะตามแนวถนน ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ทั้งในอยู่ในรูปหมู่บ้านจัดสรรและไม่ใช่มุมบ้านจัดสรร ซึ่งการใช้นิคมที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมีพื้นที่ 3.35 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 7.52

ตารางที่ 4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2524

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	3.35	7.52
พาณิชยกรรม	0.14	0.30
อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	0.01	0.03
สถาบันราชการ	0.25	0.57
สถาบันการศึกษาและศาสนาสถาน	0.26	0.59
ถนน	0.80	1.80
เกษตรกรรมและที่ว่าง	37.46	83.96
แหล่งน้ำ	2.34	5.24
รวม	44.615	100

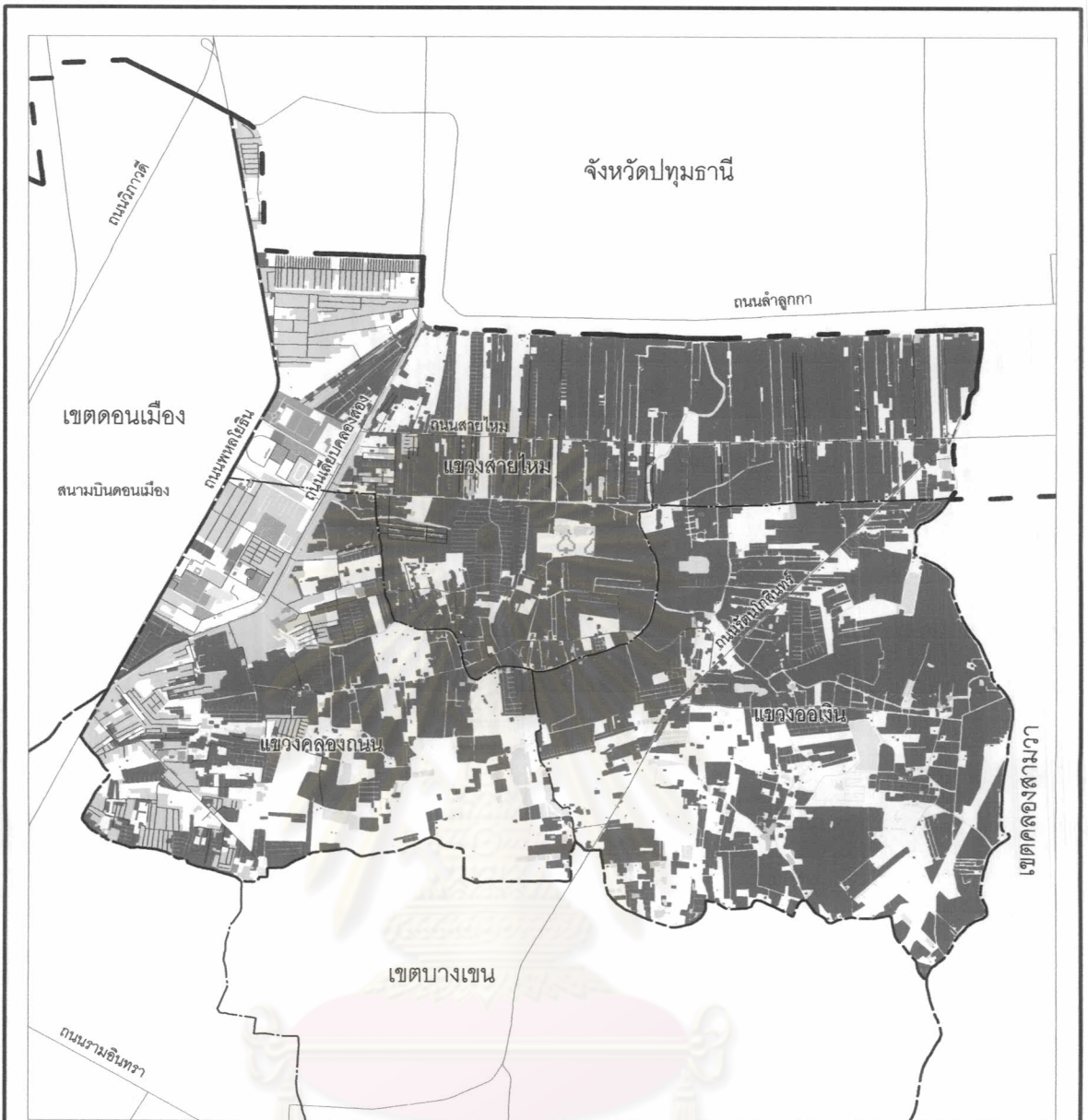
ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

โครงข่ายถนนในพื้นที่เขตสายไหม มีถนนแกนสำคัญ คือ ถนนสายไหม ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะ

ถนนสายไหม เป็นถนนคันดิน ทอดตัวยาวในแนวตะวันตก-ตะวันออก ในระยะนี้ ถนนสายไหมเป็นถนนที่ใช้สัญจรได้เฉพาะภายในพื้นที่ รถยนต์สามารถวิ่งผ่านได้เฉพาะในช่วงฤดูแล้ง และเป็นย่านที่พักอาศัยเบาบาง รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทอดตัวยาวตามแนวคลองหกวา การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่าง

ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช มีสภาพเป็นถนนคันดินเช่นเดียวกับถนนสายไหม และเป็นถนนเส้นแกนกลางของพื้นที่จึงทำให้มีถนนขนาดย่อยเชื่อมต่อมายังถนนรัตนโกสินทร์สมโภช จำนวน 2 สาย คือ ถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะ ซึ่งมีสภาพเป็นถนนดินลูกรังในบางช่วงถนน และมีชุมชนพักอาศัยตั้งอยู่ในพื้นที่ เป็นชุมชนพักอาศัยแบบเกษตรกรรมโดยเป็นชุมชนที่คลองพระยาสุเรนทร์ และตั้งอยู่กระจัดกระจายอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับถนน

ถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะ พื้นที่พักอาศัยในบริเวณนี้จะมีความแตกต่างกับพื้นที่ในบริเวณอื่นๆ เนื่องจากถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะตั้งอยู่ติดกับกองทัพอากาศและถนนพหลโยธิน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีการขยายตัวของชุมชนเกิดขึ้นในบริเวณถนนพหลโยธินค่อนข้างหนาแน่น ทำให้การขยายตัวของชุมชนแผ่เข้ามาถึงพื้นที่ด้านตะวันตกของแนวถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะ และมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่นกว่าพื้นที่ในบริเวณอื่นๆ โดย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2524

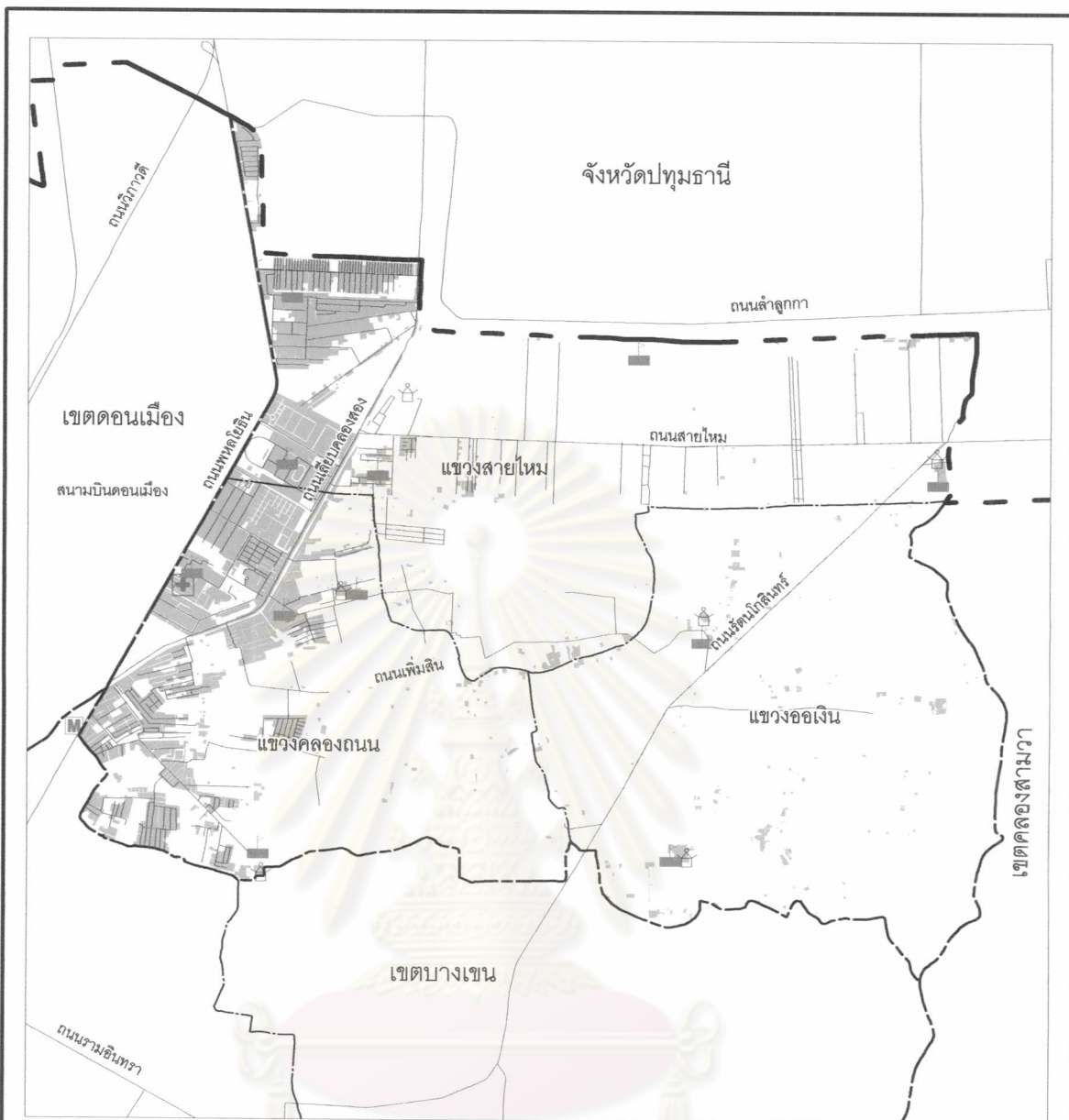
สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	■	ที่อยู่อาศัย	■	สถาบันราชการ
- - - - -	เขตของเขต	■	พาณิชยกรรม	■	เกษตรกรรม
- · - · -	เขตของแขวง	■	อุตสาหกรรม	■	นันทนาการ
====	ถนน ซอย	■	คลังสินค้า	□	อื่นๆ
		■	สถาบันการศึกษา		
		■	สถาบันศาสนา		

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

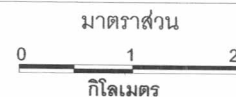

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.5 แสดงโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2524

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- ถนน ซอย
- พื้นที่เมือง
- ☛ ศาสนสถาน
- สถาบันการศึกษา
- ⊕ สาธารณสุข
- M ตลาด

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีลักษณะเป็นย่านที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางเกาะตัวอยู่ปากทางของถนนเพิ่มสินและซอยวัด
เกาะที่ติดกับถนนเลียบบคลองสองหลังกองทัพอากาศ

ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ยังไม่มีการพัฒนาพื้นที่เท่าใดนัก การตั้งถิ่นฐานหนาแน่น
เฉพาะทางด้านตะวันตกของพื้นที่เขตสายไหมเท่านั้น ส่วนทางด้านตอนกลางและด้านตะวันออก
การตั้งถิ่นฐานของชุมชนกระจุกกระจายไปทั่วทั้งพื้นที่ จึงทำให้สาธารณูปการในด้านต่างๆ เกิดขึ้น
ในบริเวณด้านตะวันตกของพื้นที่มากกว่าบริเวณอื่น เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้น โดย
สาธารณูปการในช่วงนี้ มีดังนี้

โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 7 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดสายไหม โรงเรียนวัด
หนองใหญ่ โรงเรียนวัดพระร่วมประสิทธิ์ โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม โรงเรียนประชาอนุกุล
โรงเรียนวัดออกเงิน โรงเรียนราษฎร์นิยมธรรม โรงเรียนเอกชน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปิยะ
วิทย์ โรงเรียนอนุบาลมะลิวรรณ โรงเรียนระเปียบศึกษา

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาทางทหาร 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนนายเรืออากาศ
และวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ

วัดที่ตั้งอยู่ในเขตสายไหมมีอยู่ทั้งสิ้น 7 แห่ง ได้แก่ วัดเจริญธรรมาราม (วัดศูนย์ฯ)
วัดหนองใหญ่ วัดเกาะสุวรรณาราม วัดราษฎร์นิยมธรรม (วัดหนองผักชี) วัดอมราวาราม วัดอยู่ดี
บำรุงธรรม (วัดออกเงิน) และวัดพระร่วมประสิทธิ์

สถานพยาบาลมีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลภูมิพล และตลาดสด
มีเฉพาะตลาดย่านสะพานใหม่

ช่วงที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2534

จากปี พ.ศ. 2524-2534 ในช่วงนี้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงข่าย
คมนาคมในพื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะถนนวัชรพล ถนนสายไหม และถนนรัตนโกสินทร์
สมโภช ทำให้โครงข่ายการคมนาคมภายในพื้นที่สามารถเชื่อมโยงกับภายนอกพื้นที่มีประสิทธิภาพ
มากขึ้น ก่อให้เกิดการเข้าถึงพื้นที่เพิ่มขึ้น เชื้อต่อการเกิดชุมชนใหม่ ทำให้การขยายตัวของพื้นที่
พัฒนาเมืองเพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2524 เป็น 9.39 ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2534

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	6.64	14.89
พาณิชยกรรม	0.29	0.65
อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	0.06	0.13
สถาบันราชการ	0.26	0.57
สถาบันการศึกษาและศาสนาสถาน	0.38	0.86
ถนน	1.76	3.95
เกษตรกรรมและที่ว่าง	33.41	74.89
แหล่งน้ำ	1.81	4.06
รวม	44.615	100

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่างมากที่สุด มีพื้นที่ 33.41 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 74.89 โดยพื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนได้กลายเป็นที่ว่างไม่ได้ทำเกษตรกรรม เนื่องมาจากการเตรียมปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่เพื่อก่อสร้างโครงการพักอาศัย และส่วนหนึ่งเกิดจากการกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไรของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และบางส่วนถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นย่านชุมชนพักอาศัย โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยมีพื้นที่ 6.64 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.89 ทั้งนี้การพัฒนาและการขยายตัวของชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น เนื่องจากศักยภาพและลักษณะของโครงข่ายถนน ที่ได้รับการพัฒนา ขยาย และปรับปรุง โครงสร้างถนนสายหลักภายในพื้นที่ ได้แก่ ถนนวัชรพล ที่มีการตัดถนนเพิ่มเติมโดยไปทางทิศเหนือเชื่อมต่อกับถนนเพิ่มดิน ทำให้สองฟากถนนเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการขยายตัวของชุมชนในบริเวณนี้ยังไม่มีความหนาแน่นเท่าไรนัก ถนนสายใหม่มีการปรับปรุงตามนโยบายของโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาหน้าท่วม โดยให้ถนนสายใหม่เป็นแนวคั่นกันน้ำและเพื่อให้เป็นถนนที่ใช้สัญจรภายในพื้นที่ ทำให้มีการขยายตัวของชุมชนมากกว่าบริเวณพื้นที่อื่นๆ มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานทอดตัวเป็นแนวยาวจากถนนสายใหม่ทั้งสองฝั่งถนนเข้าไปจนจดคลองทั้งสองด้าน โดยทิศเหนือของถนนมีชุมชนตั้งเรียงยาวขึ้นไปจนถึงคลองหกวา ทิศใต้จดกับคลองหมอนสีลืบ นอกจากนี้ยังมีถนนรัตนโกสินทร์สมโภชเป็นถนนที่เชื่อมระหว่างถนนวัชรพลและถนนสายใหม่ มีชุมชนพักอาศัยเพิ่มขึ้นลักษณะกระจายตัวในพื้นที่สำหรับถนนเพิ่มดินและซอยวัดเกาะ เป็นถนนที่เชื่อมระหว่างถนนรัตนโกสินทร์สมโภชไปยังถนนวัชรพลและเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สามารถเชื่อมออกสู่ถนนพหลโยธิน และการขยายตัวของชุมชนพัก

อาศัยยังเกาะตัวอยู่เฉพาะด้านตะวันตกดั้งเดิม การพัฒนาโครงสร้างถนนทำให้เกิดการพัฒนา ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ และสาธารณูปการต่างๆ ตามมา เพื่อรองรับกับความต้องการของ ประชากรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาสาธารณูปการนั้น ไม่มีการวางแผนควบคู่กับพัฒนาโครงข่ายคมนาคม ทำให้ประชากรบางส่วนไม่สามารถเดินทางไปใช้บริการสาธารณูปการได้ จึงต้องเดินทางไปใช้บริการในพื้นที่ใกล้เคียง

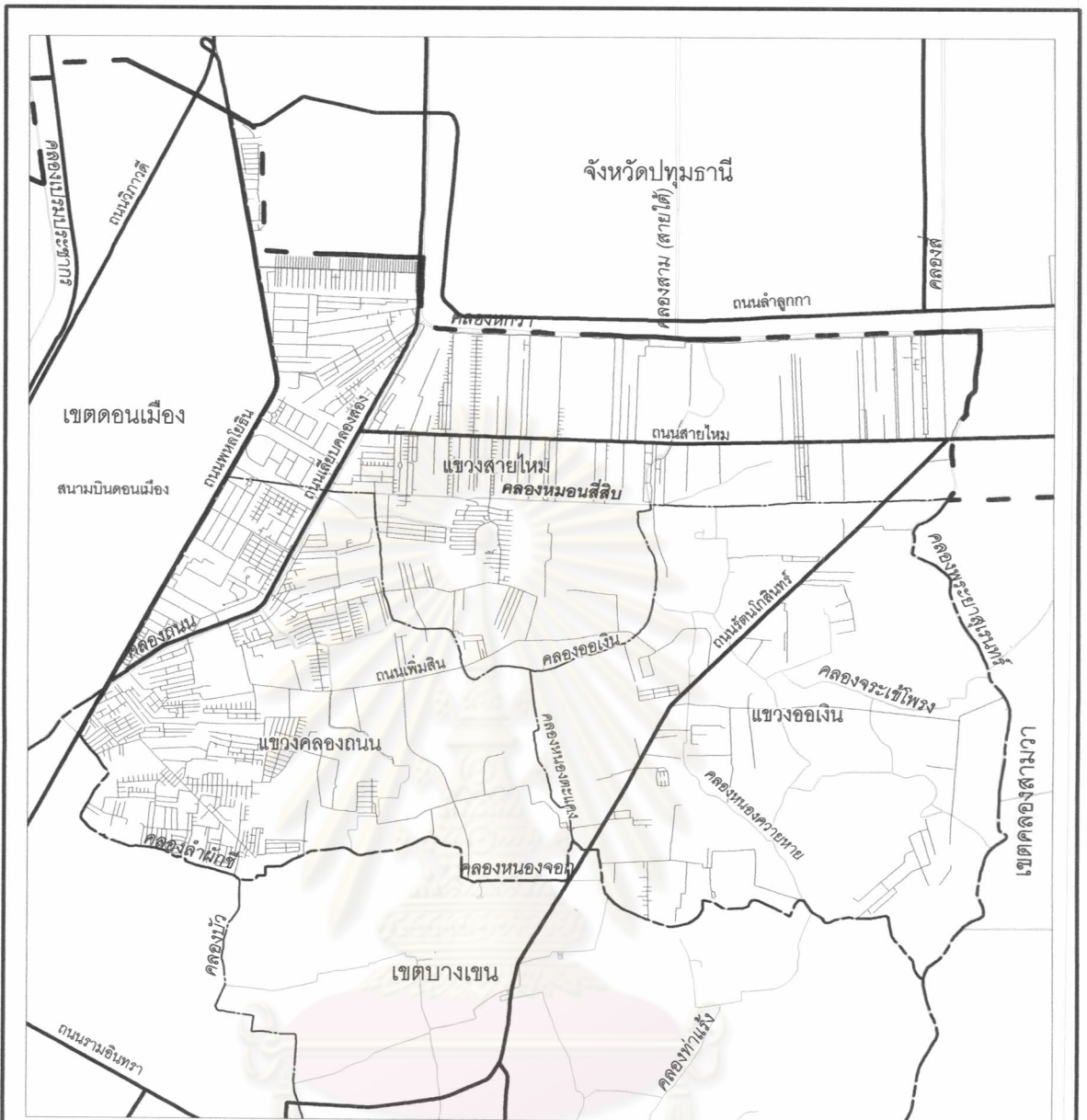
สถานพยาบาลของรัฐบาลได้เพิ่มขึ้น 2 แห่ง คือ ศูนย์บริการสาธารณสุข 61 สังวาล ทัศนารมย์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือถนนสายใหม่ แขวงสายใหม่ และศูนย์บริการสาธารณสุข 61 สาขาออเงิน ตั้งอยู่บนถนนรัตนโกสินทร์สมโภช แขวงออเงิน นอกจากสถานพยาบาลของเอกชนจะเป็นการให้บริการในรูปของคลินิกที่เพิ่มมากขึ้น

แต่เดิมมีเพียงตลาดย่านสะพานใหม่เท่านั้นที่ให้บริการ แต่ในช่วงนี้ได้มีตลาดสดเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งได้แก่ ตลาดของทหารอากาศ อยู่แขวงคลองถนน บริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของถนนพหลโยธินไปจนถึงถนนเลียบคลองสองเป็นพื้นที่ของกองทัพอากาศ มีตลาด 2 แห่ง ที่คอยให้บริการกับข้าราชการกองทัพอากาศและประชาชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ตลาดออเงิน ตั้งอยู่ในแขวงออเงิน เป็นตลาดขนาดเล็ก การให้บริการจะอยู่ในรัศมีของหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนที่อยู่บริเวณตอนกลางของถนนรัตนโกสินทร์สมโภช

นอกจากนี้ยังมีห้างสรรพสินค้า/ซูเปอร์มาเก็ต ที่เกิดขึ้นรอบๆ ของพื้นที่เขตสายใหม่ เช่น เซ็นทรัลรามอินทรา โรบินสันสะพานใหม่ (ปัจจุบันคือบิ๊กซี) ประชากรในเขตสายใหม่ที่นิยมความทันสมัยในการซื้อสินค้าที่หลากหลาย จะเดินทางไปใช้บริการที่ห้างสรรพสินค้า/ซูเปอร์มาเก็ต มากกว่าจะใช้บริการที่ตลาดสด

สำหรับวัดที่ตั้งอยู่ในเขตสายใหม่มีจำนวนเท่าเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงถึงแม้จำนวนประชากรและพื้นที่เมืองได้เพิ่มสูงขึ้นก็ตาม เนื่องจากยังสามารถรองรับกับประชากรที่เพิ่มขึ้นได้

โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนวัดสายใหม่ โรงเรียนวัดหนองใหญ่ โรงเรียนวัดพระร่วมประสิทธิ์ โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม โรงเรียนประชานุกูล โรงเรียนวัดออเงิน โรงเรียนราชฎีนิยมธรรม โรงเรียนเอกชนได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปิยะวิทย์ โรงเรียนอนุบาลมะลิวรรณ โรงเรียนระเบียบศึกษา โรงเรียนจุฬาพิทย โรงเรียนศรีอนุบาล โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา โรงเรียนอนุบาลฤทธิยวรรณาลัย โรงเรียนวรนาทวิทยา

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.7 แสดงโครงข่ายการคมนาคม ปี 2534

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- ==== ถนน ซอย
- ~~~~~ ลำคลอง

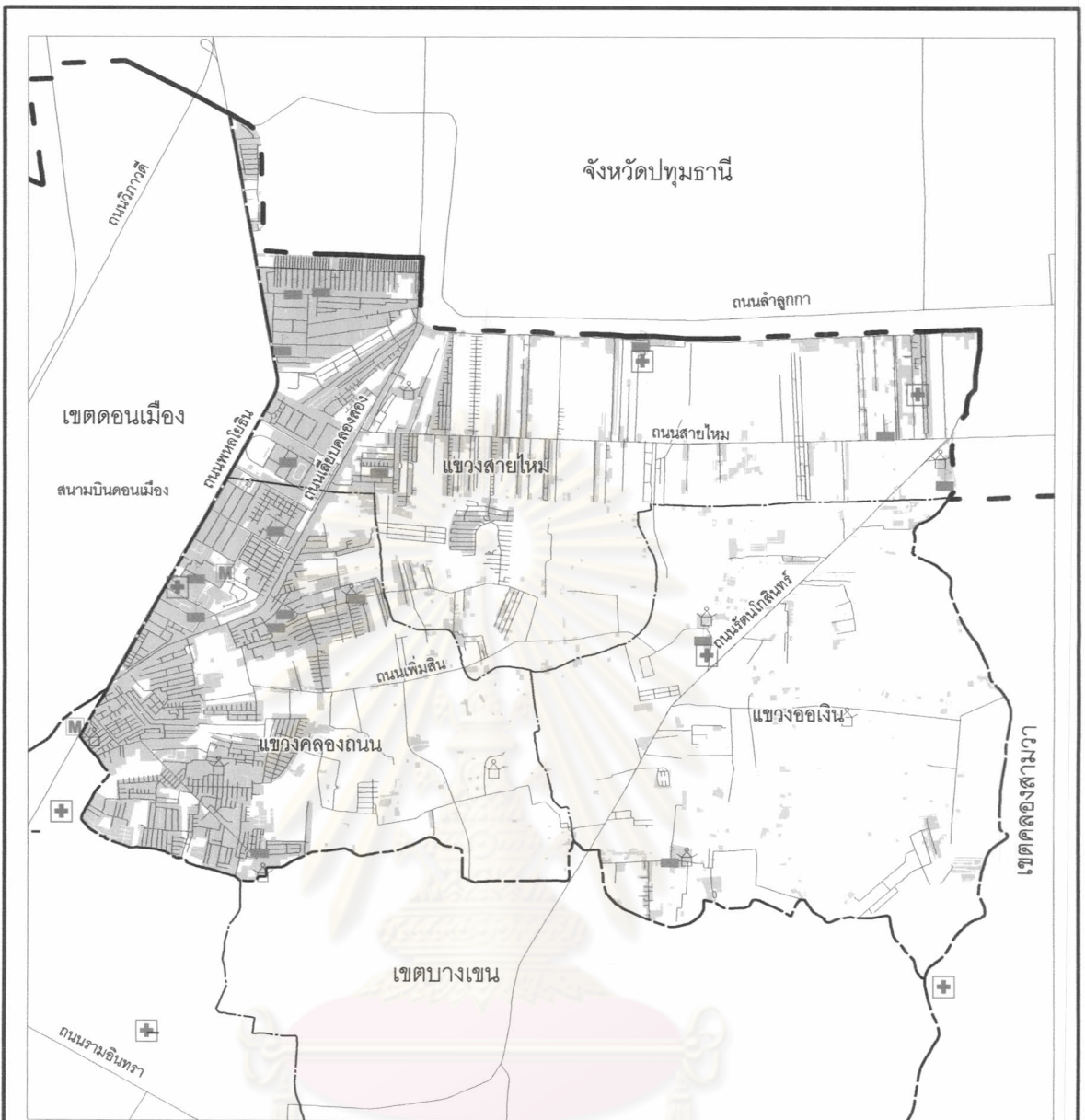
ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

มาตราส่วน
0 1 2
กิโลเมตร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

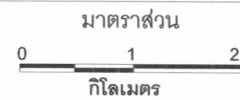

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.8 แสดงโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2534

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- == ถนน ซอย
- พื้นที่เมือง
- ☪ ศาสนสถาน
- ▣ สถาบันการศึกษา
- ☺ สาธารณสุข
- M ตลาด

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาทางทหาร 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนนายเรืออากาศ และวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสถานที่ออกกำลังกาย สำหรับประชาชนในเขตสายไหม ไม่มีในลักษณะที่เป็นกิจจะลักษณะ ทำให้ประชาชนจะไปใช้พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของหน่วยราชการตั้งอยู่ เช่น สนามกีฬาของโรงเรียนต่างๆ และพื้นที่เปิดโล่งภายในสถานที่ราชการ บริเวณวัด หรือทุ่งนา

สรุปได้ว่า สาธารณูปการที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ สถานศึกษา สถานพยาบาล และตลาด นอกจากนี้มีห้างสรรพสินค้า/ซูเปอร์มาเก็ตที่เกิดขึ้นรอบๆ พื้นที่เขตสายไหม เพื่อให้บริการประชากรที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

ช่วงที่ 3 การใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ. 2544

จากช่วงระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534-2544 มีการพัฒนาทางด้านต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งในด้านการพัฒนาและปรับปรุงถนนสายสำคัญ เช่น ในปีพ.ศ. 2539 ที่มีการปรับปรุงและขยายถนนสายไหม ทำให้กลายเป็นเส้นทางที่สำคัญเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ทางด้านเหนือคือ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีกับพื้นที่ทางด้านถนนพหลโยธินและถนนรามอินทรา นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงถนนเลียบคลองหกวา ซึ่งเป็นถนนที่ใช้ภายในชุมชนของหมู่บ้านชาวเกษตรกรรมที่อยู่ทางทิศเหนือของพื้นที่ ทำให้มีการเดินทางสะดวก รวดเร็วมากขึ้น ที่จะเดินทางระหว่างพื้นที่และออกไปยังนอกพื้นที่

หลังจากการพัฒนา ปรับปรุง และขยายถนนสายสำคัญตามช่วงเวลาต่างๆ จะพบว่าขอบเขตการให้บริการและบทบาทหน้าที่ของถนนได้เพิ่มความสำคัญ จากเดิมที่เป็นเพียงถนนที่ให้บริการเฉพาะภายในพื้นที่ เปลี่ยนเป็นถนนที่มีโครงข่ายเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ภายในและเป็นถนนแกนสำคัญเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ภายนอกทางด้านเหนือ ด้านใต้ และด้านตะวันตกของพื้นที่เข้าด้วยกัน และนอกจากนั้นแล้วถนนยังมีบทบาทต่อการขยายตัวของที่อยู่อาศัยที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินของเขตสายไหมมีทั้งที่เป็นการใช้ที่ดินแบบชุมชนเมือง ชุมชนชนบท พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ว่างเปล่า โดยพื้นที่ชุมชนเมืองส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของแขวงสายไหมและแขวงคลองถนน ซึ่งจะเป็นรูปแบบชุมชนแบบผสมผสาน

ระหว่างย่านพักอาศัยกับย่านพาณิชยกรรม ส่วนพื้นที่ชุมชนชนบท เกษตรกรรม และที่ว่างเปล่าอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของเขต อันเป็นพื้นที่ของแขวงสายไหม แขวงออกเงิน

ตารางที่ 4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินเขตสายไหม ปี พ.ศ. 2544

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	10.743	24.08
พาณิชยกรรม	0.634	1.42
อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	0.195	0.44
สถาบันราชการ	0.419	0.94
สถาบันการศึกษาและศาสนาสถาน	0.574	1.29
ถนน	3.685	8.26
เกษตรกรรมและที่ว่าง	26.614	59.65
แหล่งน้ำ	1.748	3.92
นันทนาการ	0.003	0.008
รวม	44.615	100

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

การใช้ที่ดินที่มีปริมาณสูงที่สุดในเขตสายไหมคือ การใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรม และที่ว่างประกอบด้วยที่ดินว่างเปล่าและที่นา ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออก ในพื้นที่แขวงสายไหมและแขวงออกเงิน ซึ่งในปี พ.ศ. 2544 มีพื้นที่เกษตรกรรมและที่ว่าง 26.614 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 59.65 ของพื้นที่เขตสายไหม การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่ยังคงเป็นการทำนา ทำประมง ซึ่งการใช้ที่ดินประเภทนี้ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งหรือน้ำในคลองที่เน่าเสีย ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการเกษตรได้ พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ถูกซื้อทิ้งว่างไว้ เพื่อเก็งกำไรจากนักพัฒนาที่ดิน และเนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยทำให้เป็นส่วนหนึ่งของการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้พื้นที่เกษตรกรรมแล้ว พื้นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ที่ว่าง ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่ไม่ได้มีการพัฒนาหรือนำมาใช้เพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ และเดิมอาจเป็นพื้นที่เกษตรกรรมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงพื้นที่ซึ่งเป็นหนอง บึง ลำคลอง พื้นที่ว่างส่วนใหญ่ปรากฏในบริเวณที่กำลังมีการขยายตัวเป็นแหล่งชุมชนสูง ในแขวงคลองถนนและแขวงสายไหม

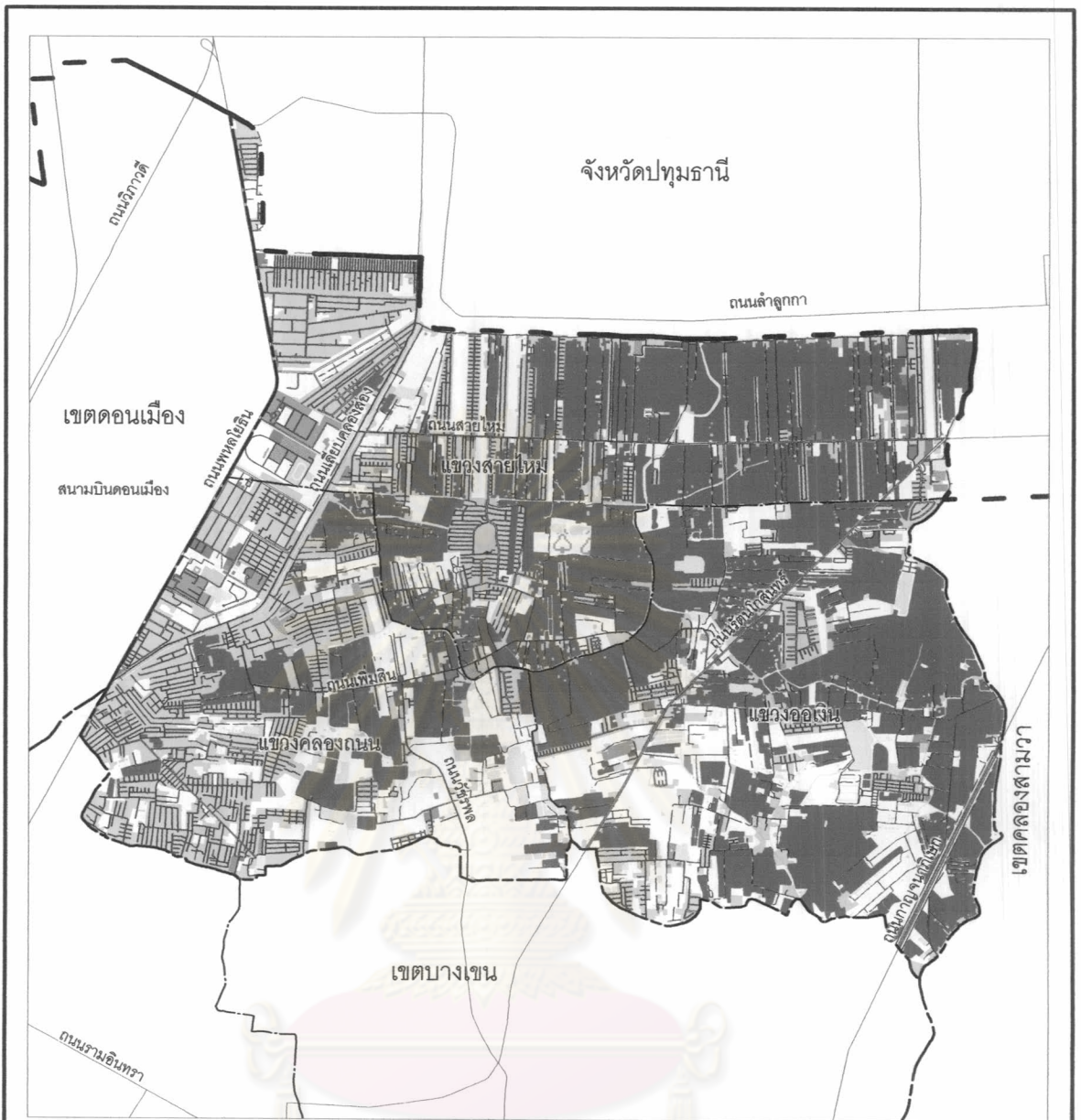
การใช้ที่ดินประเภทเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย จัดได้ว่าเป็นการใช้ที่ดินที่มีปริมาณสูงรองจากเกษตรกรรมและที่ว่าง ในปี พ.ศ.2544 มีการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย 10.74 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 24.08 ที่พักอาศัยในเขตสายไหม นอกจากอยู่ในรูปแบบอาคารพาณิชย์ตามสองฟาก

ถนนและซอย ซึ่งใช้ประโยชน์ทั้งเป็นที่พักอาศัยและประกอบธุรกิจการค้าแล้ว ยังมีในรูปแบบของ หมู่บ้านจัดสรร เพื่อการพักอาศัยโดยเฉพาะ นอกจากนี้หมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่ตั้งอยู่ห่างจากถนน สายหลักลึกเข้าไปในพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งอยู่ในแขวงสายใหม่และแขวงคลองถนน ด้านถนนพหลโยธิน นอกจากนี้แล้วการขายตัวของหมู่บ้านจัดสรรในระยะหลังนี้ได้เกิดขึ้นตาม ถนนสายรองเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนารุกกล้าเข้าไปในพื้นที่ตอนในของเขต เช่น ถนนสายใหม่ใน แขวงสายใหม่ ถนนวัชรพลและถนนรัตนโกสินทร์สมโภชในแขวงคลองถนน และแขวงออเงิน หรือ ใช้ถนน-ซอย เช่น ถนนวัดเกาะ-ออเงิน ถนนเพิ่มสิน-ออเงินในแขวงคลองถนนและแขวงออเงิน การ ใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัยในเขตสายใหม่เป็นการจัดสรรเพื่อผู้มีรายได้หลายระดับ แต่ส่วนใหญ่เพื่อผู้มี รายได้ค่อนข้างสูง

โครงการคมนาคมได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดสาธารณูปการเพิ่มขึ้นอีก เพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น โดยสาธารณูปการส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณตะวันตกของพื้นที่เขตสายใหม่ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย มากกว่าบริเวณอื่นๆ ส่วนสาธารณูปการด้านตะวันออกของพื้นที่สายใหม่น้อยมาก เนื่องจากฝั่ง ตะวันออกยังคงมีสภาพเป็นชนบท ประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบาง สาธารณูปการในช่วงนี้ มี ดังต่อไปนี้

โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนวัดสายใหม่ โรงเรียนวัดหนองใหญ่ โรงเรียนวัดพระร่วมประสิทธิ์ โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม โรงเรียนประชานุกูล โรงเรียนวัดออเงิน โรงเรียนราชฎีนิยมธรรม โรงเรียนซอยแอนแนกซ์ และโรงเรียนปริยัติพรหมปริยญา โรงเรียน เอกชนได้แก่ โรงเรียนอนุบาลปิยะวิทย์ โรงเรียนอนุบาลมะลิวรรณ โรงเรียนระเปียบศึกษา โรงเรียน จุฬาทิพย์ โรงเรียนศรีอนุบาล โรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา โรงเรียนอนุบาลฤทธิยวรรณาลัย โรงเรียนวรนาทวิทยา โรงเรียนอนุบาลเพ็ญวิจิตร โรงเรียนอนุบาลอัมรินทร์ โรงเรียนอนุบาลปิยะ พงษ์ โรงเรียนศรีวัฒนาวิทยา โรงเรียนสังกัดประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐ 75 โรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา ได้แก่ โรงเรียนฤทธิยวรรณาลัย

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาทางทหาร 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนนายเรืออากาศ และวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ และมีวิทยาลัย 1 แห่ง คือ วิทยาลัยสยามบัณฑิต วัดที่ตั้ง อยู่ในเขตสายใหม่มีอยู่ทั้งสิ้น 8 แห่ง ได้แก่ วัดเจริญธรรมาราม (วัดศุภนิย์ฯ) วัดหนองใหญ่ วัดเกาะ สุวรรณาราม วัดราชฎีนิยมธรรม (วัดหนองผักชี) วัดอมราวาราม วัดอู่ตีบารุงธรรม (วัดออเงิน) วัดพรพระร่วงประสิทธิ์ และวัดโคกจำหล้า

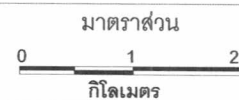
ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.9 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2544

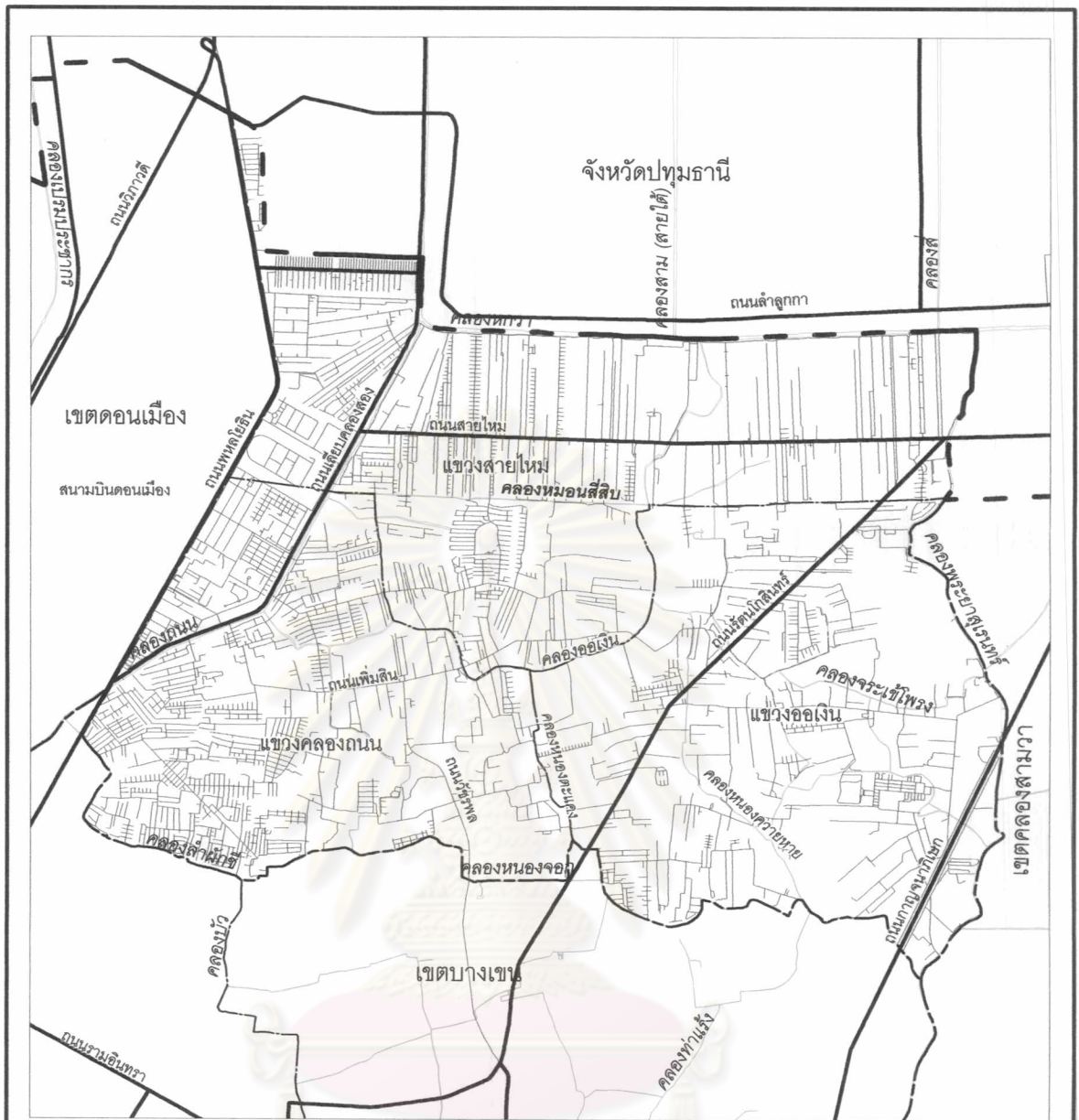
สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	■	ที่อยู่อาศัย	■	สถาบันราชการ
-----	เขตของเขต	■	พาณิชยกรรม	■	เกษตรกรรม
-----	เขตของแขวง	■	อุตสาหกรรม	■	นันทนาการ
-----	ถนน ขยาย	■	คลังสินค้า	□	อื่นๆ
		■	สถาบันการศึกษา		
		■	สถาบันศาสนา		

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

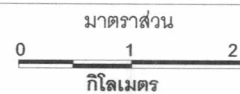
ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.10 แสดงโครงข่ายการคมนาคม ปี 2544

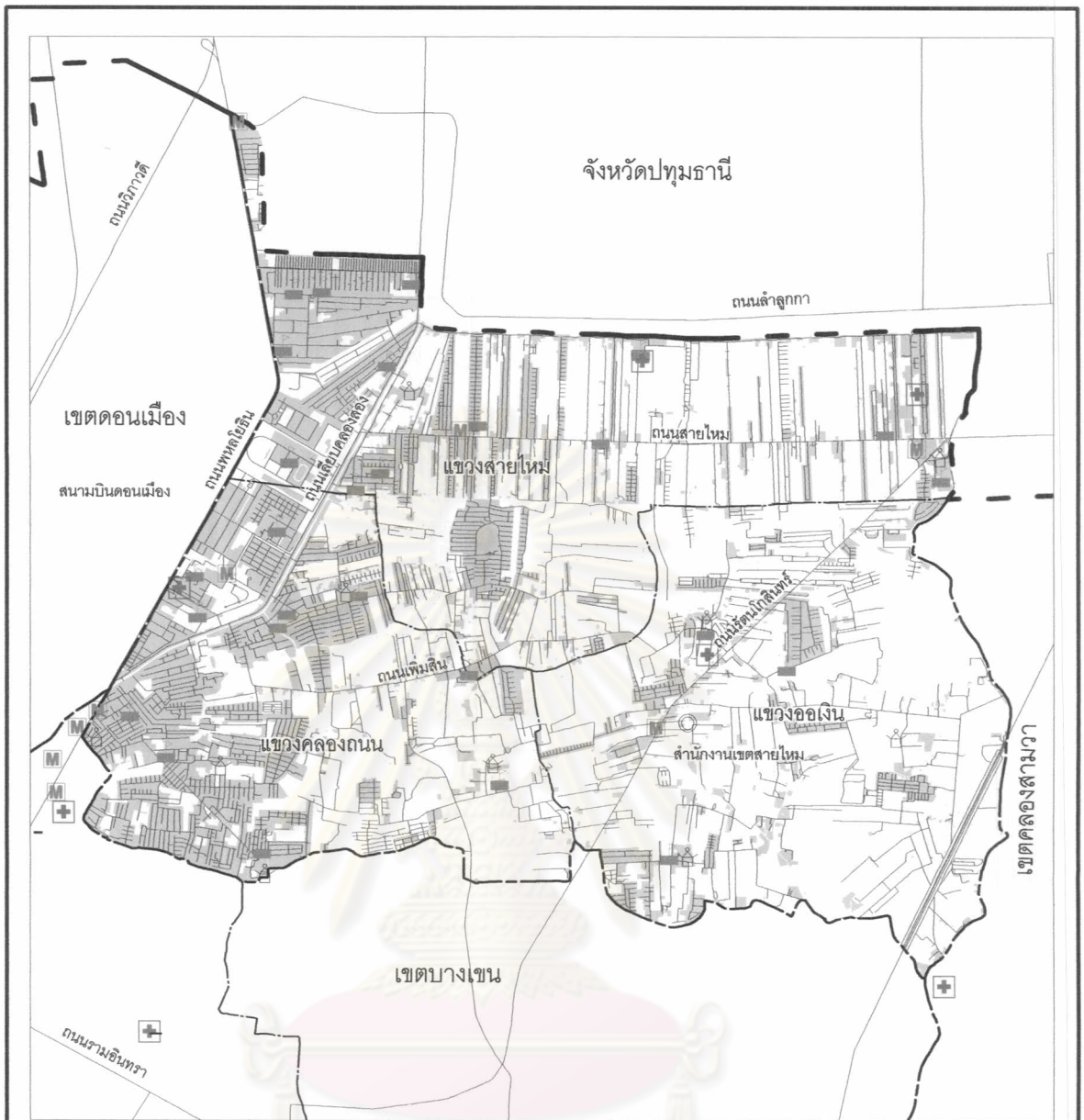
สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตของเขต
- เขตของแขวง
- ==== ถนน ซอย
- ~~~~~ ลำคลอง

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

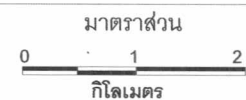
ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.11 แสดงโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2544

สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	■	พื้นที่เมือง
-----	เขตของเขต	⛪	ศาสนสถาน
-----	เขตของแขวง	Ⓜ	สถาบันการศึกษา
— — — — —	ถนน ซอย	+	สาธารณสุข
○	สำนักงานเขต	M	ตลาด

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ยังมีสำนักสงฆ์และคริสตจักรสะพานใหม่ ที่เข้ามาตั้งในเขตสายไหมและได้ตั้งอยู่ในแขวงคลองถนน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่ค่อนข้างหนาแน่น

สถานพยาบาล โรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลภูมิพล ศูนย์บริการสาธารณสุข 2 แห่ง ได้แก่ ศูนย์บริการสาธารณสุข 61 สาขาการเงินและศูนย์บริการสาธารณสุข 61 สังกวาล ทัศนารมย์ โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลสายไหม แขวงสายไหม ซึ่งเป็นโรงพยาบาลเอกชนแห่งแรกในเขตสายไหม

ตลาดสด ได้แก่ ตลาดย่านสะพานใหม่ ตลาดทหารอากาศ ตลาดวงศกร ตลาดการเงิน ตลาดสายไหม นอกจากนี้ยังมีที่อุปซูปเปอร์มาเก็ต เพื่อให้บริการ

ตารางที่ 4.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่กายภาพที่เกิดจากการพัฒนาในปี พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2534 และ พ.ศ. 2544

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)			การเปลี่ยนแปลง		การเปลี่ยนแปลง	
				2524-2534		2534-2544	
	2524	2534	2544	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	3.35	6.64	10.74	3.29	98.15	4.10	61.69
พาณิชย์กรรม	0.14	0.29	0.63	0.16	114.96	0.34	118.47
อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	0.01	0.06	0.20	0.05	367.39	0.14	240.24
สถาบันราชการ	0.25	0.26	0.42	0.00	1.29	0.16	63.50
สถาบันการศึกษาและศาสนสถาน	0.26	0.38	0.57	0.12	46.97	0.19	49.50
ถนน	0.80	1.76	3.69	0.96	119.61	1.92	109.23
เกษตรกรรมและที่ว่าง	37.46	33.41	26.61	-4.05	-10.80	-6.80	-20.35
แหล่งน้ำ	2.34	1.81	1.75	-0.53	-22.65	-0.06	-3.43
รวม	44.615	44.615	44.615				

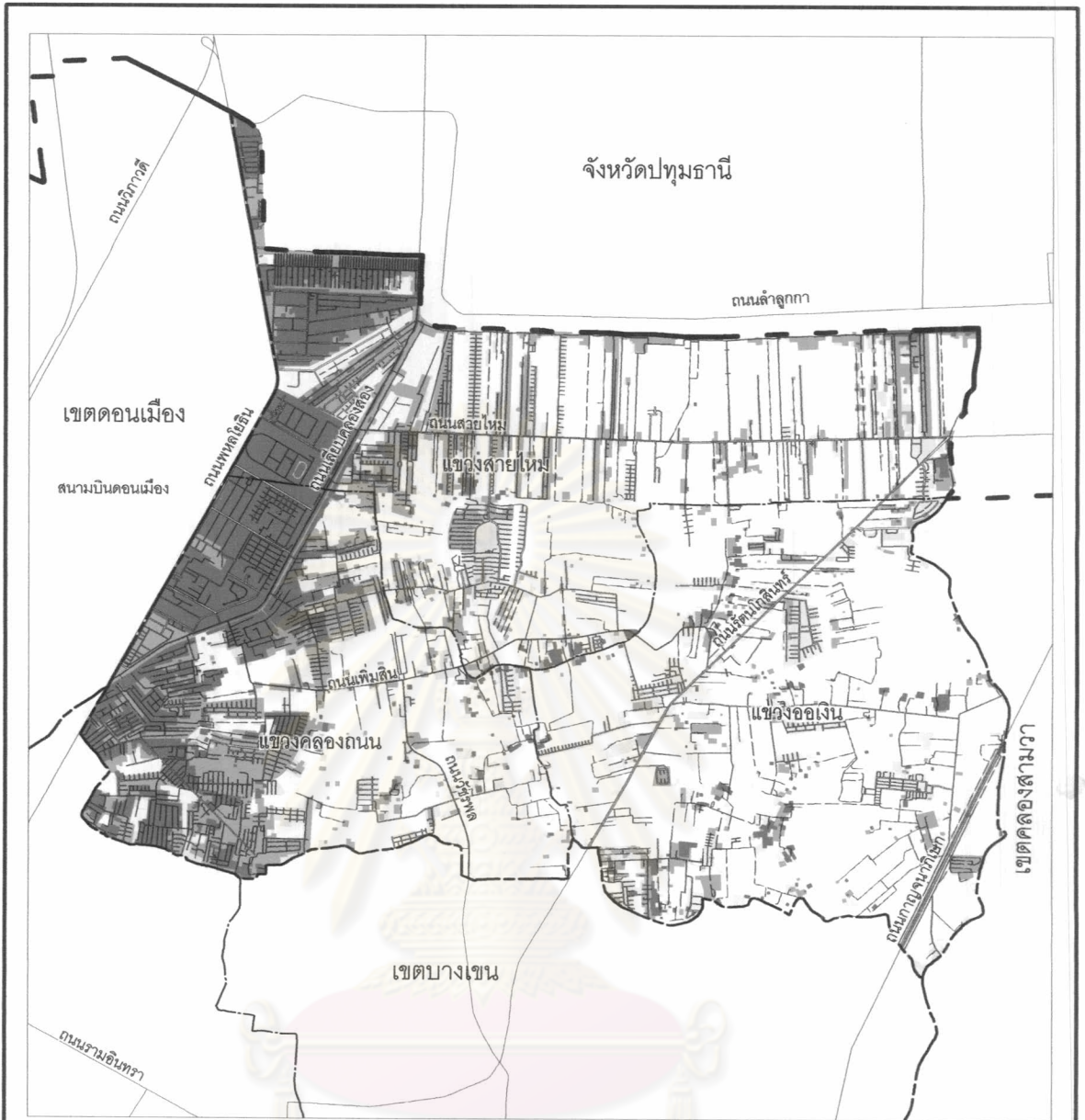
ที่มา : จากการวิเคราะห์

การใช้ที่ดินช่วงระยะเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ. 2524 มีลักษณะไม่ซับซ้อนประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่ว่างโล่งมีมากที่สุด คือมีพื้นที่ 37.46 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่พื้นที่พัฒนาเมืองมีเพียง 4.82 ตารางกิโลเมตร โดยเป็นการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยมากที่สุด มีพื้นที่ 3.35 ตารางกิโลเมตร ซึ่งการกระจายตัวอยู่อย่างเบาบางตามแนวคลองที่สำคัญ ได้แก่ ตามแนวคลองหกวา คลองพระยาสุเรนทร์ คลองสอง และคลองหมอนสีสิบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกระจายตัวอยู่ในบริเวณซอยวัดเกาะและถนนเพิ่มสินกับถนนเลียบ

คลองสอง เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวมีเส้นทางเชื่อมต่อกับถนนพหลโยธิน สามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว ในช่วงนี้ ถนนวัชรพล ถนนสายใหม่ และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ยังไม่มีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของชุมชนเท่าไรนัก เนื่องจากการคมนาคมยังขาดความสะดวก เป็นถนนที่ผู้ใช้สัญจรได้เฉพาะภายในท้องถิ่น ไม่มีศักยภาพในการติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง

การใช้ประโยชน์ที่ดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง ปีพ.ศ. 2534 มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไม่มากนัก โดยพื้นที่พัฒนาเมือง มีพื้นที่ 9.39 ตารางกิโลเมตร ซึ่งได้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2524 โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยมีพื้นที่ 6.64 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 98.15 แต่พื้นที่เกษตรกรรมและที่ว่างมีพื้นที่ลดลง มีพื้นที่ 4.05 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 10.80 เนื่องจากระยะนี้มีการพัฒนาโครงข่ายถนนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะถนนวัชรพล ถนนสายใหม่ และถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ให้มีประสิทธิภาพต่อการสัญจรมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีศักยภาพและแนวโน้มในการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยทางทิศตะวันตกของพื้นที่มีความหนาแน่นขึ้น พื้นที่ว่างที่สามารถพัฒนาได้ลดจำนวนลง ประกอบกับการมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยในแถบพื้นที่ชานเมืองเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดชุมชนแผ่ขยายออกมาจากพื้นที่เมืองเดิมที่มีอยู่เข้ามายังพื้นที่ โดยบริเวณพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนอย่างเห็นได้ชัดคือ ทางทิศตะวันตกของถนนเพิ่มสินและซอยวัดเกาะ และบริเวณทางตะวันตกของถนนสายใหม่ โดยรูปแบบของชุมชนที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะอยู่ตามแนวสองฝั่งถนน ส่วนพื้นที่หลังชุมชน การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่โล่งว่าง

การใช้ประโยชน์ที่ดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ถึง ปีพ.ศ. 2544 พื้นที่พัฒนาเมืองในปี พ.ศ. 2544 ได้เพิ่มขึ้น โดยมีพื้นที่พัฒนาเป็น 16.25 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่เกษตรกรรมและที่ว่างมีพื้นที่ลดลง เหลือเพียง 26.61 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 20.35 ในช่วงนี้มีการพัฒนาระบบโครงข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีถนนที่ให้บริการภายในชุมชนและถนนโครงข่ายที่สามารถเชื่อมต่อกับถนนอื่นๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว จากศักยภาพของพื้นที่ที่มีการเข้าถึงที่เพิ่มสูงขึ้นและการสัญจรที่สะดวกรวดเร็วขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในรูปแบบของโครงการหมู่บ้านจัดสรร โดยบางโครงการเน้นความสนใจจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกจากนั้นแล้วยังพบการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่เกิดขึ้นบริเวณถนนสายหลักของพื้นที่ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมมีการเปลี่ยนแปลงลดลง พื้นที่เกษตรกรรมบางแห่งกลายเป็นพื้นที่ว่าง บางแห่งมีการพัฒนาให้เป็นย่านที่พักอาศัย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกิดจากการขยายตัวและเติบโตของชุมชนพักอาศัยจนทำให้

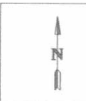
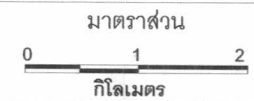

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.12 แสดงการขยายตัวของเมือง ปี 2524, 2534, 2544

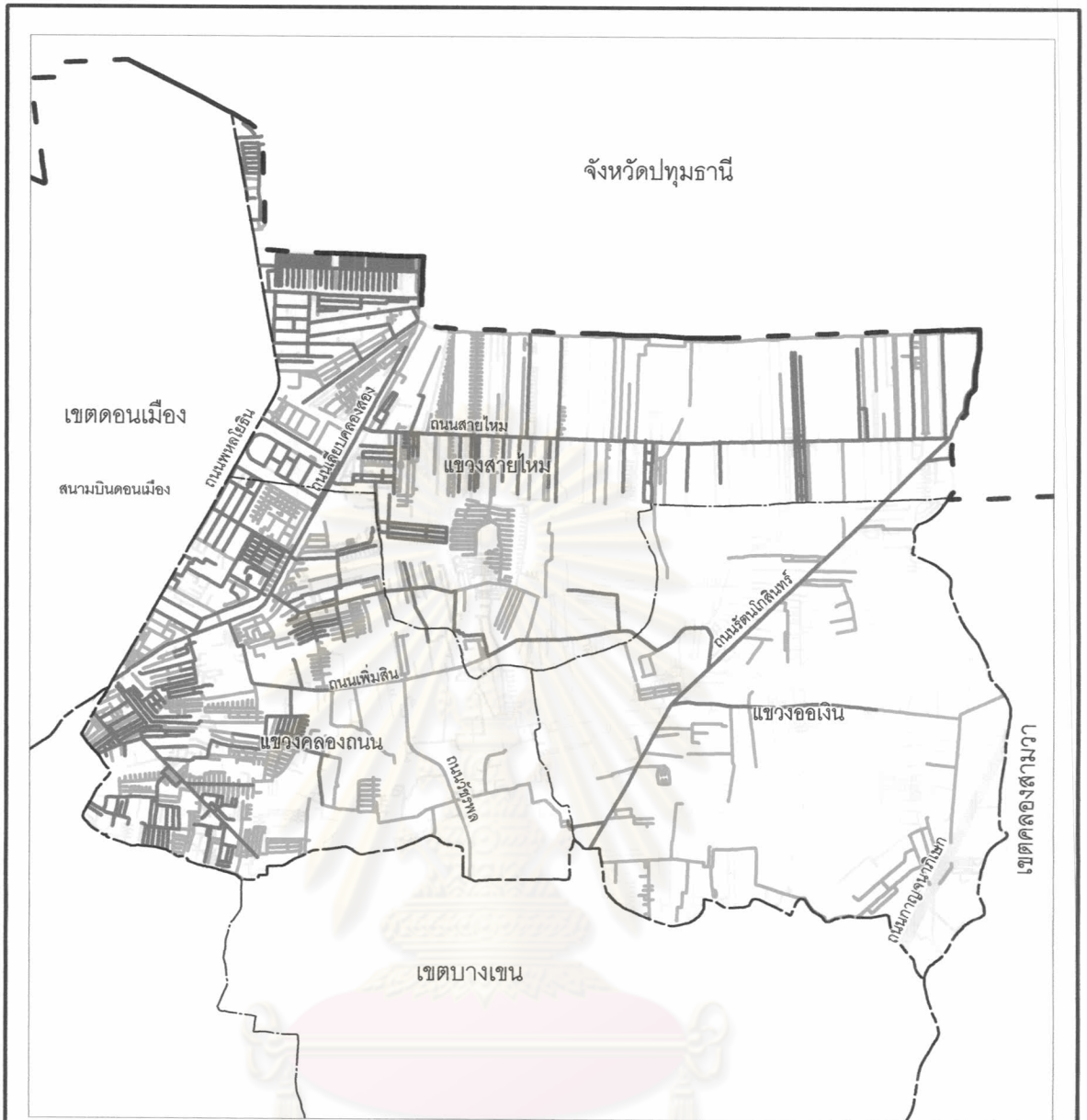
สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	■	ปี 2524
-----	เขตของเขต	■	ปี 2534
-----	เขตของแขวง	□	ปี 2544
---	ถนน ซอย		

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายใหม่ กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 4.13 แสดงโครงข่ายการคมนาคม ปี 2524, 2534, 2544

สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	—————	ถนนปี 2524
-----	เขตของเขต	—————	ถนนปี 2534
-----	เขตของแขวง	—————	ถนนปี 2544

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมในการทำการเกษตรอีกต่อไป หรือเกิดจากการกว้านซื้อที่ดินของนักลงทุน เพื่อเก็งกำไร ฯลฯ จนทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาเมืองในเขตสายใหม่นั้นไม่มีการควบคุมและการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดการพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างกระจัดกระจาย ไม่เป็นระเบียบ เกิดปัญหา ด้านการจัดการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอกับความต้องการ

4.5 การเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขตสายใหม่

4.5.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย

การใช้ที่ดินที่มีความสำคัญของเขตสายใหม่รองจากการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม คือ การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยโดยรูปแบบเดิมจะเป็นที่อยู่อาศัยที่ตามริมคลอง แต่ในปัจจุบันการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางถนนทำให้ที่อยู่อาศัยกระจายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของเขต และที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นจะเป็นลักษณะของโครงการหมู่บ้านจัดสรรมากกว่าดำเนินการสร้างเอง ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันมีสถาบันทางการเงินรองรับการให้สินเชื่อเพื่ออยู่อาศัยมากขึ้น และโครงการหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้มีรูปแบบบ้านและราคาให้เลือกหลากหลาย พร้อมทั้งสภาพแวดล้อมธรรมชาติอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างดี จึงเป็นการดึงดูดให้ประชากรเข้ามามากขึ้น

รูปแบบการอยู่อาศัยของเขตสายใหม่แบ่งได้ ดังนี้

ชุมชนที่พักอาศัยแบบชนบทหรือชุมชนเกษตรกรรม (ชุมชนชานเมือง) ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลอง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ปัจจุบันได้มีจำนวนลดลงเนื่องจากการพัฒนาและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในรูปแบบต่างๆ เข้ามายังพื้นที่ของชุมชนเกษตรกรรมมากขึ้น มีการซื้อที่ดินจากเกษตรกรเพื่อไปสร้างที่อยู่อาศัยหรือเพื่อเก็งกำไร ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านสังคมกับประชาชนที่ยังคงมีสังคมแบบชนบทอยู่ ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร กระจายอยู่ทั่วไปและเพิ่มจำนวนมากขึ้น พื้นที่ที่หมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมาก ในบริเวณถนนสายใหม่ ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล 5) ถนนวัชรพล โดยกระจุกตัวหนาแน่นในแขวงสายใหม่และแขวงคลองถนน ลักษณะของบ้านจะเป็นบ้านเดี่ยว และบ้านแฝดเป็นส่วนใหญ่

ชุมชนที่พักอาศัยที่เกาะกลุ่มตามแนวเส้นทางคมนาคม (ชุมชนเมือง) เช่น บริเวณถนนพหลโยธิน ถนนเพิ่มสิน เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามแนวถนน โดยที่ไม่ได้มีการวางแผนไว้ เป็นชุมชนที่มีการขยายตัวต่อเนื่องออกมาจากเขตบางเขน

4.5.2 จำนวนที่อยู่อาศัยและการเปลี่ยนแปลงจำนวนที่อยู่อาศัย

การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยและการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในเขตสายไหมในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนบ้าน 52,777 หลัง และได้เพิ่มเป็น 64,333 หลัง ในปี พ.ศ.2546 อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยร้อยละ 3.20 ต่อปี โดยช่วงที่มีจำนวนบ้านมากที่สุดคือช่วงคลองถนน เนื่องจากเป็นช่วงที่มีพื้นที่ต่อเนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขตบางเขน ทำให้เป็นช่วงที่มีจำนวนบ้านมากที่สุด แต่กลับมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะในแนวคลองถนนมีประชากรเข้ามาอาศัยอยู่หนาแน่นแล้ว จึงขยายตัวไปในแนวอื่นๆ มากขึ้น ส่วนแนวออกเงินมีจำนวนบ้านน้อยที่สุดแต่กลับมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยมากที่สุด คือ ร้อยละ 10.04 ต่อปีของจำนวนบ้านที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีถนนสายสำคัญคือถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล 5) พาดผ่านในแนวออกเงินประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกรรมและที่ว่าง ที่ยังคงมีสภาพแวดล้อมที่ดี สำหรับแนวสายไหมนั้นมีหมู่บ้านจัดสรรเข้ามาตั้งอยู่เป็นจำนวนมากและเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นที่ที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้ช่วงนี้มีจำนวนประชากรเข้าไปตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 4.7 จำนวนบ้านในเขตสายไหมรายช่วง ปี พ.ศ. 2540-2546

ช่วง	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	การเปลี่ยนแปลง (%)เฉลี่ยต่อปี
แนวสายไหม	18,808	19,217	19,345	19,534	19,762	19,762	20,806	1.67
แนวออกเงิน	6,279	6,635	11,799	12,127	12,390	12,390	13,207	10.04
แนวคลองถนน	27,690	27,777	28,043	28,242	28,664	28,664	30,320	1.49
รวม	52,777	53,629	59,187	59,903	60,816	60,816	64,333	3.20

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

พื้นที่เขตสายไหมมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในรูปของหมู่บ้านจัดสรร ที่พัฒนาไปในบริเวณที่มีถนนเข้าถึง เช่น ถนนสายไหม ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช ฯลฯ จากสถิติที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนในเขตสายไหม ส่วนใหญ่เป็นการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในรูปบ้านจัดสรรเป็นบ้านเดี่ยว จำนวน 2,221 หน่วย รองลงมา คือ ทาวน์เฮาส์และอาคารพาณิชย์ มี

จำนวน 654 หน่วย สำหรับอาคารชุดนั้น มีจำนวนมากถึง 5,160 หน่วย เนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยออกจากบริเวณเมืองชั้นใน ปัจจัยด้านราคาที่ดินที่มีราคาที่ดินไม่สูงนักเมื่อเทียบกับบริเวณอื่น และสถานการณ์ตลาดที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 4.8 สถิติที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียน แยกตามประเภท ในเขตสายไหม ปี พ.ศ.

2540-2546

ปี	บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	บ้านแถว	ห้องชุด	รวม
2540	30	0	60	181	271
2541	347	2	0	60	409
2542	199	0	169	4,712	5,080
2543	396	65	49	0	510
2544	430	0	75	207	712
2545	259	0	203	0	462
2546	560	0	98	0	658
รวม	2,221	67	654	5,160	8,102

ที่มา : ฝ่ายวิชาการและศูนย์ข้อมูลที่อยู่อาศัย ธนาคารอาคารสงเคราะห์

4.5.3 ที่ตั้งและการกระจายตัวของชุมชนในเขตสายไหม

สายไหมมีชุมชนทั้งหมด 61 ชุมชน มี 17,280 หลังคาเรือน โดยแขวงคลองถนนมีจำนวนหลังคาเรือนมากที่สุด คือ 7,240 หลังคาเรือน และมีประชากรอาศัยอยู่ 72,904 คน โดยแขวงสายไหมมีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด คือ 34,492 คน ชุมชนในเขตสายไหมประกอบด้วยหมู่บ้านจัดสรร 35 แห่ง ชุมชนเมือง 14 แห่ง ชุมชนชานเมือง 5 แห่ง ชุมชนแออัด 5 แห่ง และเคหะชุมชน 3 แห่ง โดยส่วนใหญ่การตั้งชุมชนหรือหมู่บ้านจัดสรรอยู่ในแขวงคลองถนนจำนวน 29 แห่ง รองลงมาคือ แขวงสายไหม 24 แห่ง ส่วนแขวงออกเงินมีชุมชนหรือหมู่บ้านจัดสรรเพียง 8 แห่ง และมีประชากรเข้าไปตั้งถิ่นฐานน้อยที่สุด จึงทำให้แขวงออกเงินยังมีสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุด เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม

สำหรับที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรรจะอยู่ตามริมถนนสายสำคัญและถนนรองที่สามารถใช้เป็นเส้นทางลัดติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงได้สะดวก ถนนสำคัญที่มีหมู่บ้านจัดสรรกระจายตัวอยู่อย่างหนาแน่น ได้แก่ ถนนสายไหม ซึ่งเป็นถนนสายหลักของพื้นที่ ทำให้มีหมู่บ้านจัดสรรเข้ามาตั้งเพิ่มมากขึ้น และยังเพิ่มขึ้นในถนนสายอื่นๆ อีกด้วย เช่น ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช

(สุขาภิบาล 5) และชุมชนชนานเมืองมีจำนวน 5 แห่ง โดยแขวงออเงินมีจำนวน 4 แห่ง และอีก 1 แห่ง จะอยู่ในแขวงสายนใหม่ ซึ่งชุมชนชนานเมืองยังคงสภาพแวดล้อมที่ดี แสดงว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการขยายตัวที่อยู่อาศัยในเขตสายนใหม่เป็นจำนวนมากคือ การคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าสู่ใจกลางเมืองได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประกอบกับพื้นที่เขตสายนใหม่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจึงทำให้มีประชากรอพยพเข้ามาสู่พื้นที่เขตสายนใหม่มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 4.9 แสดงชื่อและประเภทชุมชนในเขตสายไหม

แขวง	ชื่อถนน	ชื่อชุมชน	ประเภทชุมชน	หลังคาเรือน	จำนวนประชากร	
สายไหม	สายไหม	หมู่บ้านอัมรินทร์นิเวศน์ 3 ผัง 1	บ้านจัดสรร	860	4,350	
	สายไหม	หมู่บ้านอัมรินทร์นิเวศน์ 3 ผัง 2	บ้านจัดสรร	612	1,740	
	สายไหม	หมู่บ้านอัมรินทร์นิเวศน์ 3 ผัง 3	บ้านจัดสรร	230	235	
	สายไหม	หมู่บ้านอัมรินทร์นิเวศน์ 3 ผัง 4	บ้านจัดสรร	510	1,890	
	สายไหม	หมู่บ้านชลลดา	บ้านจัดสรร	691	2,544	
	สายไหม	หมู่บ้านแก้วแสนห้า	บ้านจัดสรร	250	1,320	
	สายไหม	หมู่บ้านเจริญวงศ์	บ้านจัดสรร	97	450	
	สายไหม	ชุมชนสายทิพย์	บ้านจัดสรร	55	281	
	สายไหม	หมู่บ้านทอส. 10	บ้านจัดสรร	52	320	
	สายไหม	ชุมชนเลิศปิยะวรรณ	บ้านจัดสรร	50	250	
	สายไหม	ชุมชนนภาภาค	บ้านจัดสรร	50	172	
	สายไหม	หมู่บ้านนันทวรรณ	บ้านจัดสรร	150	950	
	สายไหม	หมู่บ้านเทพทิพย์	บ้านจัดสรร	180	900	
	สายไหม	หมู่บ้านทัพฟ้า	บ้านจัดสรร	150	630	
	สายไหม	หมู่บ้านแอนเน็กซ์	บ้านจัดสรร	1,500	12,000	
	สายไหม	ชุมชนซิลคี่วิลเลจ	บ้านจัดสรร	359	1,188	
	สายไหม	หมู่บ้านทองสถิตยวิลล่า	บ้านจัดสรร	265	987	
	สายไหม	หมู่บ้านสายไหม	บ้านจัดสรร	102	374	
	สายไหม	หมู่บ้านมณฑญา 1	บ้านจัดสรร	344	818	
	สายไหม	ชุมชนอภินคร 2000	บ้านจัดสรร	200	853	
	สายไหม	ชุมชนประชาชนกุล	บ้านจัดสรร	184	678	
	เคหะชุมชน	เคหะชุมชน	หมู่บ้านศิรินคร	บ้านจัดสรร	84	332
	เคหะชุมชน	เคหะชุมชน	หมู่บ้านพลาญรัตน์	บ้านจัดสรร	90	500
สายไหม	ชุมชนสายไหมพัฒนา	ชุมชนสายไหมพัฒนา	ชานเมือง	146	730	
คลองถนน	พหลโยธิน	หมู่บ้านสุขสมบูรณ์	บ้านจัดสรร	205	1,175	
	พหลโยธิน	หมู่บ้านณัฐกานต์	บ้านจัดสรร	532	2,058	
	พหลโยธิน	เทพนครนิเวศน์	บ้านจัดสรร	107	400	
	พหลโยธิน	ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา พหลโยธิน 52	บ้านจัดสรร	162	457	
	พหลโยธิน	หมู่บ้านศรีตรง	บ้านจัดสรร	496	1,500	
	พหลโยธิน	ป.สุวิมล	บ้านจัดสรร	332	1,660	
	พหลโยธิน	หมู่บ้านเลิศอุบล	บ้านจัดสรร	293	863	

ตาราง 4.9 แสดงชื่อและประเภทชุมชนในเขตสายไหม (ต่อ)

แขวง	ชื่อถนน	ชื่อชุมชน	ประเภทชุมชน	หลังคาเรือน	จำนวนประชากร
คลองถนน	สายไหม	เสนาวัฒนา	บ้านจัดสรร	398	1,452
	เพิ่มสิน-ออเงิน	ดอนเมืองวิลล่า	บ้านจัดสรร	375	1,890
	วัดเกาะ-ออเงิน	เกาะแก้ววิลล่า	บ้านจัดสรร	195	844
	พหลโยธิน	ชุมชนใจรัก	ชุมชนเมือง	149	869
	พหลโยธิน	ทองอยู่ร่วมใจ	ชุมชนเมือง	60	150
	พหลโยธิน	ชุมชนเมตตา	ชุมชนเมือง	43	520
	พหลโยธิน	ชุมชนภรณา	ชุมชนเมือง	43	350
	พหลโยธิน	เกียรติสวนพัฒนา 33	ชุมชนเมือง	183	790
	พหลโยธิน	ชุมชนร่วมใจสามัคคี	ชุมชนเมือง	183	790
	พหลโยธิน	รวมมิตรสัมพันธ์	ชุมชนเมือง	149	593
	พหลโยธิน	หมู่บ้านชอยทหารอากาศ	ชุมชนเมือง	118	585
	พหลโยธิน	ทีมเรืองเวช	ชุมชนเมือง	135	598
	เพิ่มสิน-ออเงิน	เพิ่มสินถมยา	ชุมชนเมือง	150	600
	เพิ่มสิน-ออเงิน	วัดกลุ่มเจริญศรัทธา	ชุมชนเมือง	315	1,075
	เพิ่มสินออเงิน	เพิ่มสิน 1-2	ชุมชนเมือง	275	920
	เพิ่มสิน	ศาลเจ้าพ่อสมบุญ	ชุมชนเมือง	140	600
	พหลโยธิน	พัฒนามหุ 1	ชุมชนแออัด	330	1,360
	พหลโยธิน	พัฒนามหุ 2	ชุมชนแออัด	1,140	5,700
	พหลโยธิน	พัฒนามหุ 3	ชุมชนแออัด	102	600
	พหลโยธิน	รวมใจสามัคคี	ชุมชนแออัด	150	650
	เลียบคลองสอง	ชุมชน กสบ. มหุ 5	ชุมชนแออัด	315	1,315
	เพิ่มสิน-ออเงิน	พูนทรัพย์	เคหะชุมชน	165	648
	ออเงิน	สุขาภิบาล 5	เคหะพระร่วมประสิทธิ์	เคหะชุมชน	1,731
สุขาภิบาล 5		วัชรพล 3	เคหะชุมชน	450	1,338
สุขาภิบาล 5		พรพระร่วงพัฒนา	ชานเมือง	57	219
สุขาภิบาล 5		ชุมชนวัดหนองใหญ่	ชานเมือง	68	150
สุขาภิบาล 5		ชุมชนสหชุมชนโครงการ 1	ชานเมือง	39	146
สุขาภิบาล 5		เคหะรัชดา-ออเงิน	ชานเมือง	75	180
สุขาภิบาล 5		ชุมชนอัมพรเพลส 2	บ้านจัดสรร	249	227
สุขาภิบาล 5		อัมพรเพลส 1	บ้านจัดสรร	160	640
รวม				17,280	72,904

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 4.5 ลักษณะที่อยู่อาศัยของเกษตรกรในเขตสายไหม (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

ภาพที่ 4.6 ลักษณะที่อยู่อาศัยของชุมชนนอกภาคเกษตรกรรม (ที่มา : จากการสำรวจ, 2548)

4.6 สรุป

เขตสายไหมเป็นเขตต่อเมืองตะวันออกของกรุงเทพมหานคร การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีตนั้นเป็นแบบกระจัดกระจายเป็นแนวยาวตามลำคลองและประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ต้องอาศัยแม่น้ำลำคลองในการอุปโภค บริโภค และเป็นเส้นทางสัญจรหลัก การตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการพัฒนาและปรับปรุงโครงข่ายคมนาคม ได้แก่ ถนนวิรัชพล ถนนสายไหม ถนนรัตนโกสินทร์สมโภช (สุขาภิบาล 5) ถนนเพิ่มสิน ซอยวัดเกาะ และซอยพรพระร่วมประสิทธิ์ ให้มีประสิทธิภาพในการสัญจร ที่สามารถรองรับปริมาณการจราจรได้เพิ่มสูงขึ้น และสามารถเชื่อมโยงกับการคมนาคมภายนอกพื้นที่ได้สะดวกมากขึ้น แต่การวางแผนพัฒนาโครงข่ายคมนาคมไม่ได้มีการวางแผนควบคู่กับการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานทำให้บางพื้นที่ไม่สามารถรับบริการได้ทั่วถึงครอบคลุม ทำให้ประชากรบางส่วนต้องเดินทางไปใช้บริการสาธารณูปการนอกพื้นที่ และมีสาธารณูปการบางแห่งตั้งอยู่ห่างจากถนนสายหลักมาก ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้บริการได้สะดวก จึงไปใช้สาธารณูปการที่มีการเข้าถึงที่สะดวกกว่า ประกอบกับไม่สามารถควบคุมการขยายตัวของเมืองได้ ทำให้รูปแบบของเมืองเป็นไปในลักษณะกระจัดกระจาย ไม่เป็นระเบียบ มีผลต่อการจัดสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จะให้บริการอย่างทั่วถึง เนื่องจากต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น

ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในแขวงคลองถนนมากที่สุด ซึ่งเป็นการขยายตัวของเมืองที่ต่อเนื่องมาจากเขตบางเขน ประกอบกับเขตสายไหมเหมาะสมเป็นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมดี แบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท นอกจากนี้การพัฒนาเมืองเป็นไปในลักษณะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในรูปของชุมชนเมืองและหมู่บ้านจัดสรรที่กระจัดกระจายออกไปเป็นบริเวณกว้างและกระจุกตัวตามแนวถนน โดยบริเวณแนวยาวของถนนและซอยต่างๆ เป็นการรวมตัวอย่างหนาแน่นในรูปแบบของอาคารพาณิชย์ ที่อยู่อาศัยประเภทหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก และชุมชนที่เกิดขึ้นจะเป็นไปในลักษณะที่เกิดตามธรรมชาติ และลักษณะชุมชนในเขตสายไหมมีความหลากหลาย เช่น ถ้าเป็นชุมชนเมืองและหมู่บ้านจัดสรรมีศูนย์กลางพาณิชยกรรมเป็นศูนย์กลางที่พบปะกันและมีการติดต่อกันอย่างเป็นทางการ แต่สำหรับชุมชนชนบทหรือเกษตรกรรม มีวัดหรือโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่พบปะ มีความผูกพันด้านจิตใจ และมีการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยที่การขยายตัวของที่อยู่อาศัยเป็นการรุกร้า

พื้นที่เกษตรกรรม มีผลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน นั่นคือ ก่อให้เกิดการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมมีจำนวนลดลง แต่การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและที่โล่งว่างมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น และนอกจากนี้การขยายตัวของที่อยู่อาศัยยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและเข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนภายในพื้นที่เขตสายไหม โดยเฉพาะชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนเกษตรกรรม ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาว่า การขยายตัวของที่อยู่มีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนเกษตรกรรมด้านไหนบ้าง ชุมชนเกษตรกรรมสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองได้หรือไม่ เมื่อสภาพกายภาพได้เปลี่ยนแปลงไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย